

УДК 343.8(9)

Пальченкова В.М.¹, Семенюк Д.Г.²

¹д-р юрид. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОСТИТУЦІЯ ЯК ПРОЯВ ДЕВІАЦІЇ ЖІНОК КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Проституція (від лат. prostitere – «виставляти», «ганьбити», «оскверняти») – дія, практика та індустрія участі в сексуальній активності в обмін на плату [1]. Проституція є явищем історичним, тому правовий статус повій змінювався залежно від наявної моралі в суспільстві. Вивчення історичного, зокрема регіонального контексту заняття проституцією жінок, дасть можливість побачити небезпеку її легалізації в Україні.

У кінці ХІХ ст. проституція засуджувалося суспільством, тому вважалася одним з проявів девіації жінок. Девіація (девіантна поведінка) – це поведінка, яка відхиляється від прийнятих правил та норм моралі у суспільстві. Соціальні потрясіння пореформеного періоду в українських губерніях Російської імперії в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. вплинули на прояви девіантної поведінки, яка мала свої особливості в регіонах, що стрімко модернізувалися, у тому числі в Катеринославській губернії.

Основний контингент будинків розпусти Катеринославської губернії складали представниці нижчих верств міського населення, а саме неосвічені селянки та міщанки. Разом з тим серед них траплялися й представниці дворянства або просто освічені жінки, які свідомо обирали такий стиль життя. Л.В. Гриженко у статті присвяченій проявам соціальної девіації у містах Катеринославської губернії наводить опис одного з мешканців Катеринослава того часу: «Наше місто переповнене повіями... З матеріальної точки зору це вкрай неприємне явище. Деякі готелі чи точніше їх назвати притонами мають постійних повій, які збагачують своїх утримувачів». Схожа ситуація була й в повітових містах Катеринославщини.

Послуги в притонах коштували від 50 коп. до 12 крб., тому такий спосіб відпочинку могли дозволити собі чоловіки будь-якого соціального прошарку. Натомість діяли певні критерії відносно вікового цензу відвідувачів таких закладів. Наприклад, вихованцям початкових та середніх навчальних закладів, що не досягли повноліття, було офіційно заборонено користуватися послугами будинків розпусти. Напередодні Першої світової війни вчителі гімназій Катеринослава, у зв'язку з частими пропусками занять учнями через відвідування місцевих будинків розпусти, навіть зверталися до влади з проханням покласти край цьому неподобству [3, с. 145].

За переписом повій, здійсненим владою у 1889 р., Катеринославська губернія налічувала 13 будинків розпусти [6, с.2]. Звертає увагу, що кількість будинків розпусти залежала від рівня промислово-торговельного розвитку регіону, як це було з Катеринославською губернією, або ж, як у випадку Таврійської губернії, – від туристично-торговельної складової. Для прикладу, «курортна столиця імперії» Ялта була привабливою для дворянства, де відповідний стан складав аж 8,79% населення, та іноземних громадян, яких було 12,31% [4, с. 296-297], що створювало попит на інтимні послуги, а кількість будинків розпусти була майже в двічі більшою й налічувала 24. А попит викликав, в свою чергу, і пропозицію жінок займатися проституцією. Середня зарплата жінок на фабриці у 1885 р. складала 7 крб. 50 копійок [2, с. 90], отже спокуса для зневіреної, втомленої тяжкою працею жінки отримати за один-декілька «робочих» днів місячну фабричну зарплатню була дуже високою.

За віковим розподілом ситуація була дуже важка для сприйняття сьогодні. 46 з 148 повій в домах розпусти були дівчата віком від 15 до 18 років, що становить 31% або майже третину від усієї кількості, з них 7 дівчат були віком від 15 до 16 років, 10 дівчат – від 16 до 17 років, 29 – від 17 до 18 років. Ще 26 дівчат віком від 18 до 19 років та 24 – віком від 19 до 20 років. Отже, юними повіями віком від 15 до 20 років було 96

осіб! 65% або ж 2/3! На вік від 20 до 25 років приходилося ще 40 дівчат-повій і тільки 12 – були більш старшими [6, с. 32].

Вагомим чинником у девіантній поведінці жінок була неписьменність. Серед повій відсоток письменних дорівнював лише 10%. Цікаво, що серед жінок-злочинців цей відсоток був дещо більшим. Так, наприклад, згідно з урядовим звітом за 1890 р. серед 57 жінок Катеринославської губернії, котрі скоїли злочини, мали освіту – 9, неписьменних – 48, а жінок-злочинців з вищою освітою не було зовсім [5, с. 45]. Тобто, освіченими було приблизно 16%.

Дослідниця-урбаністка В. Константинова вказує, що «... Майже повна монополія жінок у сфері проституції аж ніяк не може розглядатись як досягнення на гендерній ниві. Скоріше навпаки: вона демонструвала приниженість жіноцтва й місце в чоловічому світі. Заняття проституцією сприймалися і суспільством, і самими повіями як порочне, аморальне» [4, с. 432-434].

Отже, на загальну девіантну поведінку і проституцію, як один із проявів девіації, тогочасної жінки впливали суб'єктивні чинники (виховання, рівень освіти, психічний стан, афекти, темперамент) і об'єктивні (селянська реформа 1861 р., промисловий розвиток регіону і, як наслідок, швидка урбанізація, економічні кризи, соціальна незахищеність жінку, голод тощо). Урбанізація, прямо пов'язана із розмиванням традиційних суспільних структур, сприяла маргіналізації населення, збільшенню проституції, а як наслідок злочинного елементу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Sex for sale: prostitution, pornography, and the sex industry. – London : Routledge, 2000. – 311 с

2. Греченко В.А., Гончарук О.М. Злочинність у Харкові та протидія їй у 1880-х роках. Право і безпека. 2021. Січень (№ 1 (80)). URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10714>

3. Гриженко Л.В. Прояви соціальних девіацій у міському просторі Катеринославської губернії (кінець XIX – початок XX ст.). Грані. 2014. Квітень (№ 4 (108)). С. 143-147

4. Константинова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861 – 1904 роки). Запоріжжя: АА ТанDEM, 2010. 596 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-488-066-1/978-966-488-066-1.pdf>

5. Обзор Екатеринославской губернии за 1890 г. 1891. 68, [87] с. URL: <http://elibrary.shpl.ru/ru/nodes/33166-za-1890-god-1891>

6. Проституция = La prostitution : по обследованию 1-го августа 1889 года / Центр. Стат. Ком. М-ва внутр. Дел ; под ред. А. Дубровского. СПб. :

Тип. Мин-ва внутр. Дел. 1890. XXXVI, 85, 39 с. : табл. Статистика Российской империи. Вып. 13. URL: <http://elibrary.shpl.ru/ru/nodes/37744-prostitutitsiya-po-obsledovaniyu-1-go-avgusta-1889-goda-spb-1890#mode/grid/page/87/zoom/1>

7. Шашков С.С. Исторические судьбы женщины: детоубийство и проституция. СПб.: Тип. Ф.С. Сущинского, 1872. 590 с. URL: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003584504/